

Joaquim G. Caturla

LA CASA DE LES FLORS

PREMI ENRIC VALOR DE NOVEL·LA 1998

I

Ja has acabat. Durant tot el dia has treballat de valent, però ara, voltada de maletes i de caixons plens de coses, t'adones que ja no hi queda res a fer. I les plantes del terrat, ho has decidit, ja les baixaran els homes demà.

Començares de bon matí amb un soroll que t'espantava a tu mateixa enmig del silenci de la vella casa buida, deshabitada des de feia uns quants dies. Completament sola en tot l'edifici, la nit passada, com ja temies, se't va fer eterna, tractant de fer plans, d'aclarir idees, regirant-te d'un costat a l'altre del llit calent, i a última hora guanyares una son desficiosa que se't tallava tot de colp i t'enfrontava a una angúnia inconcreta i urgent. I senties por. La primera claror de la matinada d'estiu et va desensonyar i desvetlà també la teua ansietat, però el breu descans t'havia retornat aquella estranya força, mínima, filla del sarcasme i del desengany, que havia crescut en tu en aquests últims mesos.

Amb un moviment seré t'aixecares del llit i esbatañares el balcó entreobert. El llevant humit i encara fresc et va acariciar com un amic, i vas mirar com una cosa estimada els teus geranis, que capcinejaven lleument. Recolzada a la barana de ferro, alçares els ulls cap al cel decididament blau, desitjant que aquella bellesa s'encomanara a la resta de les coses. El sol ja encenia l'aire quan enfonsares la mirada

al teu carrer desert i silenciós, aquest carreró estranyament tranquil del centre de la ciutat, estret i una mica fosc, i et vas entendre: en aquest reduït espai adormit en la pau del diumenge, s'havien escolat els teus trenta-cinc anys llargs de vida. T'adonares que t'havies commogut i tornares a aixecar el cap com si demanares ajuda, perquè sabies que no podies ser dèbil, «ni una llàgrima», t'havies repetit aquests darrers dies. Des del terrat caigueren dues floretes de gessamí que passaren giravoltant pel teu costat: deu puntetes blanques, dues estreletes que es posaren amb suavitat sobre les llambordes llustroses. Et vas alegrar una mica. Complaguda, aspirares l'aire que les teues flors perfumaven i vas tornar a la teua cambra.

Tot seguit, estança per estança, vas recórrer la casa per obrir-ne les finestres i els balcons prudentment entretancats malgrat la nit calorosa. Passares a la sala, amb la llàntia de llàgrimes que dringuen amb el mínim alé, vorejares la taula gran de noguera, on hi havia els jocs de café que ahir havies tret de l'aparador i el cobretaula de ganxet doblegat amb cura. Obrires l'habitació de la teua mare, que fins fa uns dies no havies tornat a trepitjar des de l'endemà de la seua mort. Penses que encara no havia passat ni un mes i que ja no et feien por aquelles paraules, «mort», «morir», i trobaves que potser haurien de fer-te'n, però havies hagut d'aguantar tant que ni les paraules més terribles t'espantaven. En entrar-hi, però, comprovares que no suportaries romandre gaire temps en la peça mig desmantellada des d'aquell dia. Vas descórrer la cortina de randes i la claror del finestral et mostrà el tocador amb l'espill i les

llantietes de bronze. Faltaven, però, les pintes, el raspall amb mànec d'alpaca, les ampolletes de perfum. Vas trobar-hi encara aquella sensació d'opressió. Mig amagat a la penombra, des de la tauleta coberta amb el tapet de boixets fet per ella, la imatge de sant Antoni, amb el Jesuset al braç i un tros de pa a l'altra mà, mirava l'infinit vora el balcó corregut que comunica amb la sala i amb la teua cambra. El sant conservava l'habitual aire malenconiós, però tu l'havies vist de moltes altres maneres, fins i tot amb el gest apesarat, quan la teua mare, ofesa amb ell, el girava de cara a la paret.

Tornares a la sala de nou. Al racó on comença el corredor, la llum de l'estiu es reflectia, com una taca blanca, damunt les fulles fosques de les aspidistres. Sentires el fregadís de les plantes al teu pas i et llançares corredor avant mentre de cua d'ull veies la porta del carrer, tan alta, i endevinaves, a la paret d'enfront, l'Avemaria d'escaiola pintada, amb el llumet que encara ahir vas encendre, com durant anys i anys. Seguires pel passadís fins a la porta de la dreta, que obrires com si esperares trobar-hi algú estimat. L'emoció t'envaí quan encengueres el llum del que fou el despatx del teu pare. La peça, interior, et va rebre amb un rastre d'olor de tabac que no comprenies com durava després de dinou anys. Sense voler, de seguida vas adonar-te'n, vas tocar la taula, no pas com qui toca un objecte, sinó com qui acaricia una persona. Vas fugir de l'estremiment que et guanyava i creuares a l'altra banda del corredor. En fer-ho, sonaren les dues rajoles soltes que hi ha davant la porta de l'estança que va ser, injustament, i encara et dol quan ho penses, la teua cambra fins que la teua

germana Elisa, «Maria Elisa», es va casar. Allò fou, no et calgué cap esforç per recordar-ho, pel juliol del seixanta-sis, fa deu anys exactament. Reconegues a l'instant la teua presència en aquell dormitori. Com si es tractara d'una conspiració, els teus sentits s'afanyaren a remoure sensacions que tu volies oblidades: potser fou l'olor d'humitat que s'engolava pel badall de la finestra, aquella sentor de pou que ascendia pel celobert i senyorejaba la galeria per on t'arribava la llum, potser aquella claror somorta que contrastava amb la lluminositat de les peces frontereres que durant tant de temps havies envejat, o aquella finestra, que tu obrires, per on entraven els miols dels gats i els crits dels paons del pati de *don* Cristòfol. Tot plegat et feia sentir trista, dominada per l'estranya melangia que t'havia acompanyat tota la teua vida i que darrerament, més que fóra a poc a poc, pretenies allunyar de tu. «Ho aconseguiràs», et prometes una vegada més, i breument et recordares del senyor Sirvent, el comptable de la botiga, aquell vell republicà sempre irònic, i la seua dona, la increïble Carmeta, i Víctor i Rosa, i les teues amigues. Confia-ves en ells, els estimaves, t'ajudarien.

Una alenada d'aire humitós envaí la cambra mentre miraves els teus objectes antics: la nina de feltre feta per tu, l'angelot de tela on guardaves la teua camisa de dormir, el tocadiscos vell damunt el bagul, els quadrets fets amb paisatges retallats de revistes, i sobre el capçal, de perfil, la Mare de Déu, més moderna que la de l'entrada de la casa, amb el nasset arromangat que et recordava el de les jovenetes dels figurins. Decidires que hauries de buidar el bagul i llançar moltes coses, i sabies també que no et resultaria fàcil.

Isqueres al menjador, menudet i fosc, la sala trista i sense gràcia on aprengueres els gestos dels teus pares, on estudiaves els silencis cada vegada més llargs, les mirades esgaiades de la teua mare, els seus retrets breus i punyents, l'aire abatut del teu pare, amb el somriure forçat sempre que li parlaves, els comentaris inconscients de la teua germana que mirava sense veure. «Poca cosa a fer, aquí». Vas parlar en veu alta per espantar els teus pensaments; sabies, però, que seria un dia de cabòries i que era molt important per a tu deixar les coses al seu lloc, posar ordre en el batibull d'idees i sentiments que s'agitaven dintre teu; perquè, ho veres clarament mentre esbatanaves la porta de la cuina, el món se t'havia capgirat en aquests últims mesos; perquè, i per un moment et perdies entre les falgueres de la galeria, d'un temps ençà t'havies vist obligada a fer la cosa que més odiaves en aquest món i que més por t'ha fet sempre: prendre decisions; perquè, i començares a traure els perols dels armaris de la cuina i el soroll ressonava per l'edifici buit, havies comprés que el ser humà era capaç de suportar-ho tot, la infelicitat i també la tirania, però que fins la criatura més dèbil i indefensa podia reaccionar quan se sentia vertaderament amenaçada.

Fou a la primeria del setembre passat quan descobrires que les coses es podien complicar. Aquell dia, ho recordes clarament perquè acabaven d'arribar les primeres peces de roba per a la tardor, feia una calor atroz i no pujava de la mar ni la brisa més lleugera. Per a acabar d'adobar-ho, havien començat

a enderrocar una casa a quatre passes de la botiga i una capa de pols planava pel carrer com una boira aspra i calenta que t'obligava a tancar la porta. A mitjan vesprada va arribar-hi el senyor Sirvent amb el seu somriure sarcàstic, en aquella ocasió amb un punt d'amargura, i després de fer broma sobre l'oratge que feia i la roba que tenies damunt els taulells, començà a parlar de política.

Els primers anys, sempre que tocava aquests temes, baixava la veu i et parlava gairebé a cau d'orella. Passat un temps, començà a comentar-te les coses amb més naturalitat, com si fores algú dels seus; últimament havies observat una major il·lusió en les seues paraules, i ben sovint acabava amb la frase: «ja li queda poc». Aquella vesprada desplegà el diari local i et posà davant els ulls la notícia d'uns judicis a uns activistes polítics per als quals es demanava la pena de mort. Vas llegir amb inquietud tot allò: els conflictes, foren els que foren, t'esgarrifaven i li vas dir que allò era terrible, però que la política no t'interessava gens i que seria molt bonic que tothom poguera viure en pau. «Sí, Amèlia, sí, però això no sempre és possible», i et fità al fons dels ulls com si volguera dir-te alguna cosa i no s'hi atrevira. Vas interrogar-lo amb la mirada, tot tement alguna desgràcia. Llavors et contà amb un fil de veu, com en altre temps, que un cambrer de la cafeteria del costat havia sentit dir al senyor Rosselló que pensava tancar la botiga, que deia que ja tenia molts anys i poques ganes de maldecaps, i que el seu fill, amb la gran, ja en tenia prou.

Vas quedar sense paraula. De sobte el teu treball perillava i, amb ell, la teua existència, aquella

successió de dies i anys on cada cosa era sempre prevista i esperada, tremolava com la flameta d'un ciri. «Això no és segur del tot, Amèlia», volgué encoratjar-te, «potser és un comentari i res més». Vas recordar llavors algunes preguntes que dies enrere t'havia fet el senyor Rosselló i encaixares les peces. Vas notar com se t'humitejaven els ulls i et vas maleir per ser tan sentida. Penedit d'haver-t'ho dit, el vell comptable s'esforçà per animar-te: «ben mirat, Amèlia, no passaria res de l'altre món, jo ja tinc molts anys i avui o demà em jubile; i tu, de segur que podries trobar un altre treball, tens experiència i encara ets jove»...

En això va entrar-hi el senyor Rosselló, inundant la botiga amb les aromes de l'havà i del seu perfum fortíssim. Temps enrere, al principi, l'havies admirat. Trobaves que aquella barreja d'olors fortes feia molt senyor, i t'agradaven les seues corbates llistades, les americanes blau marí i l'anell gruixut amb la pedra negra, llisa i brillant, on lluïa una estreleta daurada de sis puntes. El veies com el bon home, ric i treballador, bon pare i bon casat, tal com te l'havia descrit la teua mare, que alguns diumenges us saludava amb molta cerimònia a l'eixida de missa. Feia unes quantes setmanes, però, des del dia del collaret i les arracades de perles, que havies d'esforçar-te per dissimular que no el podies pair.

La conversa amb el senyor Sirvent havia cessat. Amb una mirada que t'inclòia, el senyor Rosselló repassà els taulells atapeïts de gènere i t'urgí al treball amb un aleteig de la mà dreta. Mentre et capbussaves en la teua faena, donava instruccions al seu comptable i exhibia ostentosament un diari de Madrid que duia a la primera pàgina una foto del vell cabdill

militar. Com si parlara amb ell mateix, començà a fer una sèrie de comentaris dedicats al seu empleat. Parlava, com d'habitud, amb l'arrogància del vencedor que perdona la vida al vençut que no ha gosat presentar batalla. I mentre discorsejava i manotejava, et buscava la mirada, esperant algun gest teu que, com en altres ocasions, confirmara els seus raonaments. Però en aquell moment tan sols podies pensar que el teu treball era l'única cosa que et concedia algun valor als ulls de la teua mare, d'Elisa i del teu cunyat i que, sobretot, era l'única cosa que et permetia afrontar un futur potser gris, trist i solitari, però salvat per la dignitat de no haver de demanar res a ningú. I entre bruses de cotó, jerseis i caixetes de roba interior, tan submissa al treball com a casa, t'arribaven les paraules que ja havies començat a avorir: que feia falta molta mà dura, que tot allò se solucionava agafant un grapat de rojos i volant-los el cap, i que si el de la foto, i assenyalava amenaçador la porta tancada del seu despatx, no tingueria ja tants anys, no... I tu sabies que es referia al retrat de Franco que penjava en una de les parets d'aquella cambreta, una fotografia en blanc i negre: un bust uniformat i condecorat, amb uns ulls d'una duresa esfereïdora. I per la porta de la botiga, que el senyor Rosselló havia deixat oberta, entrava un núvol de pols que t'ofegava.

Quan acabares d'ordenar-ho tot, eren més de les set i encara feia molta calor. El senyor Rosselló s'havia tancat al despatx amb el senyor Sirvent. Sola a la vora del taulell net i atrotinat, et desesperava veure com el ventilador del sostre espargia la pols que tu, demà, i despús-demà, i l'altre, hauries de llevar

fins que no acabara la maleïda obra; i mentre esperaves que entrara algun client, i tu sabies que la gent de la teua ciutat, com a bons mediterranis, tenen pànic a la calor, començares a fullejar els catàlegs de la moda tardor-hivern del setanta-cinc. Feia divuit anys, recordares, que fullejaves catàlegs com aquell, i per aquells mateixos dies. Divuit anys i mig.

Vas fer memòria: el teu pare havia mort feia quatre mesos i tu acabaves de fer el batxillerat. Una nit, després de sopar, la teua mare et va parlar ben a la clara: que amb la pensió del pare, ben poca cosa, no podíeu viure, que tu ja tenies prop de disset anys i que et volien en un comerç, coneguts de la seua família, que això era una cosa segura i un bon passar per a una dona. Te'n va dir el nom, Modas Rosselló, amb un puntet de solemnitat, esperant de tu una reacció d'entusiasme, «la família Rosselló són els amos del comerç gran de la Rambla», reforçà. Te'n va dir el nom del carrer, era un bon carrer del centre de la ciutat, amb nom de general, com tots els carrers importants, i quedava prop de casa, què més podies esperar. Però tu miraves els ulls de la teua mare i els endevinaves lluny de tu. No et faltaria mai el pa i, mentrestant, Maria Elisa es faria gran i ja... Sabies que havies de dir que sí, que no podia ser d'una altra manera, però alguna cosa dintre teu es rebel·lava perquè vas estar a punt de preguntar-li, sense venir a tomb, per què, sent tu la germana gran, havies de dormir a la cambra de la galeria, i per què havien mantingut buida l'habitació de davant, durant tres anys, per donar-li-la a Elisa. Però no vas dir res, i quan et vas gitar no sabies si ploraves per aquell treball que no t'agradava, per la mort del teu pare, per

la fredor de la mare, o pel record de la discussió entre ells aquella nit terrible.

Vas entrar-hi passades les festes, per a la temporada d'estiu. Era una botiga mitjana de roba de dona, amb dues dependents més, dues xicones de vint-i-tants anys simpàtiques i xerraires que atabalaven una mica. La primera impressió que el local et va causar fou la de lloc fosc i antiquat, amb tots els neons encesos des de bon matí, els taulells de fusta revellida, i aquell estrany maniquí, un tors de dona sense cap, ni cames, ni braços; i feia molta calor, fins i tot el rètol de la botiga, que alternava el color taronja i el verd, era menut i insignificant. L'única cosa que et va agradar no tenia res a veure amb tot allò: des de la botiga se sentien molt bé les campanes del rellotge de l'església de Nostra Senyora de Gràcia, un carilló que donava les hores amb les notes del «Christus vincit, Christus regnat», un himne que t'havien ensenyat les monges. I en un llamp et vingué a la memòria la imatge de la capella del col·legi saturada de perfum d'assutzenes. En aquell moment et va alegrar pensar que aquelles campanades et farien companyia durant molt de temps.

Tots els dies, a la vesprada, compareixia per la botiga el senyor Rosselló amb el seu riure satisfet, inapel·lable, donant suggeriments que eren ordres i fent bromes una mica bròfegues que les teues companyes acollien, i tu també, rialleres. Sense voler-ho tu, el féieu sentir com una espècie de reietó temut i adorat, cosa que ell agraià fent que us portaren de la cafeteria orxates o pastissos.

Un dia que vas entrar al seu despatx per torcar la pols de la seua taula, vas veure el retrat de Franco

penjat a la paret, tan gran, i t'hi vas fixar una mica. El senyor Rosselló t'estudià el gest amb un somriure enigmàtic, potser significava que entenia o esperava la teua fascinació, o qui sap què. «T'agrada?», et preguntà. Vas sentir-te confosa: per què aquella rialleta? A casa, el teu pare no parlava mai de Franco, pensares. Era tan diferent de l'home que en aquell moment tenies al davant! El teu pare, sempre tan dolç i delicat. Vas dir-li que sí.

Les teues companyes van casar-se en menys de dos anys, gairebé al mateix temps, i quan et quedares sola a la botiga, el senyor Rosselló va vendre la meitat del local i la botiga es va fer més petita i més fosca. T'entristí pensar que, si moltes vegades et senties sola a casa, ara també t'hi sentiries al treball. T'adonares del gest de compassió que et dedicaren quan s'acomiadaren de tu, com si pensaren que tu no eres prou bonica per a agradar a ningú, com si pensaren que la dona que no es casava no podia ser feliç; te n'adonares i et va doldre perquè sabies que la teua mare pensava el mateix, i la teua germana també, i les teues veïnes. Era tan important ser bonica? Hi havia dies, no podies remeiar-ho, estant tota sola a la botiga, que t'enfurismaves i et preguntaves per què la felicitat de les dones havia de dependre que un dia apareguera un home i se us hi emportara, o per què tots els contes de fades havien d'acabar amb la donzelleta que es casava amb un príncep que la rescatava de la pobresa i la infelicitat.

Fou a partir d'aleshores que s'inicià l'amistat amb el senyor Sirvent. Te'l van presentar als pocs dies d'entrar a la botiga. «Jo coneixia el teu pare», et va dir, i això i els seus ullets vius te'l van fer simpàtic. Alguns

dies venia acompanyat de la seua dona, Carmeta, que de vegades es comprava alguna cosa a la botiga. Records com et molestava que les teues companyes se'n burlaren: li criticaven el seu aspecte de pobletana, sempre vestida de negre, la seua mania de dur les coses en un bolic i, sobre tot, no li perdonaven que parlara castellà tan malament. Les xiques, i en ocasions el senyor Rosselló, celebraven les seues errades i li preguntaven en un castellà deliberadament macarrònic per què es comprava roba nova si sempre anava de dol, que el negre no s'estilava, que... Però Carmeta era molt desimbolta i entre acudits i refranys sempre se'n sortia: «qui no té faena, pentina el gat», els contestava, «la gent de la ciutat ho teniu tot tan fàcil que us avorriu com mussols, i com que aquí ningú no es coneix i no sabeu ni el nom del vostre veí, us inventeu modes i coses rares per tindre de què parlar». Aquella dona et feia gràcia. Vivia en un poblet de la rodalia de la ciutat, on tenien un hort, i sempre que venia us portava unes poques taronges o uns grapats d'ametles, i en ser que entrava a la botiga, l'aire s'omplia de l'olor del camp.

Hi hagué, però, un detall que et va descobrir que Carmeta i el seu marit et tenien llei. La primera vegada que aquella dona vingué estant tu a la botiga, va portar coses per a les teues companyes, com sempre, i també per a tu. No la coneixies de res i et vas estranyar tant, que va voler explicar-te: «És que ton pare va ser mestre dels meus nebots, i ells el volien a muntó». «No n'hi ha dos com ell», va dir que deien. «I un dia que un dels xics estava malalt, amb una febrassa del dimoni, ell el va dur al metge, i com que sabia», i va fer la veu tan prima que gairebé no la

senties, «que el meu germà, per aquestes coses de la guerra, no... era a casa i no tenien diners, ell li va comprar les medicines». Et vas emocionar fins a les llàgrimes. Recordares de sobte les paraules agrejades de la mare: «ja em diràs què pots traure d'aquesta gent, que són uns pollosos furtapollastres, que no creuen ni en Déu ni en sa mare i tenen el que es mereixen, misèries...» I allò solia continuar: «mestre d'escola i als barris, no ens veurem mai en cos de camisa, si tu hagueres volgut»...

Des d'aquell dia Carmeta va ser per a tu una persona especial; potser perquè te l'estimaves, i perquè quan s'estima no es pot fingir, aquella dona amb una mirada endevinava la teua tristesa o sospitava les cabòries que t'enquimeraven. La veies seure a la vora del taulell i notaves com et mirava mentre ordenaves acuradament, per talles, les caixetes amb finestreta de plexiglàs, mentre plegaves els jerséis, les mànigues cap arrere i després per la meitat, mentre penjaves les bruses amb el botonet del coll cordat, molt minuciosament. La veies patir per tu, però mai no et preguntava res si no li hi donaves peu. Sabia que la verdadera amistat no naix i creix en un instant, més aviat es fa dia a dia amb petites confidències, gestos espontanis, silencis que ho expliquen tot. Intuïa, n'estaves segura, amb la saviesa dels anys, que tota persona necessita mantenir secreta alguna part de la seua ànima per a poder sentir-se lliure.

Alguns dies, quan et veia pensarosa (les teues companyes t'havien advertit que era una mica romancera, «mig bruixa», te'n previngué el senyor Rosselló), Carmeta et contava històries antigues que et feien riure o t'encisaven com si fores una nena

menuda. Quan feia una calor que fins l'aire crema-va, t'explicava que la calda es produïa perquè pel dies de l'estiu recorre el cel un enorme lleó fet d'estreles amb la intenció de devorar-ho tot, fins i tot el sol. Llavors el sol, per evitar que se li acoste, augmenta la seua força fins que el derrota i el fa fugir. I més encara: «aquests dies que fa una calitja que bada les pedres i les figues cauen rebecades, la mar es calfa tant que a la nit gemega, i per damunt l'aigua es pot veure una ombra que sospira com si patira»...

Per aquell temps vas anar descobrint com la solitud crea hàbits que s'arrelen tan endins, que arribes a pensar que t'identifiquen. Era com si la repetició de les mateixes coses et fóra necessària per a sentir-te tu mateixa, per a sentir que el teu món és quelcom d'estable, de segur. D'aquesta manera van nèixer el passeig dels dimecres a boqueta de nit i les visites a Sant Nicolau.

Al treball, durant tota la jornada, et veies acompanyada per les campanes de l'església i això et recordava les ensenyances de les monges: «qui és amb Déu, res no li falta, amb Ell li basta»; però tu trobaves que acabaves el dia cansada i avorrida. Per això un dimecres a la vesprada, havent tancat, en comptes d'anar a casa on t'esperaven, decidires de fer una volta. En quatre passes vas arribar a la Rambla, l'avinguda principal de la ciutat, al final de la qual hi ha el port i el passeig brodat de palmeres. Aquell dia bufava un bon llevant i a banda i banda del carrer tot era un oneig de palmes. Caminaves feliç, sentint damunt la cara la força del vent. La vesprada estiuenca, lluminosa i alegre, et despertà el desig de parlar amb algú de coses íntimes, però en aquell moment no

tenies amb qui i l'aspecte de la ciutat no hi convidava: hi havia turistes cridaners, i soroll, i musicaines pertot.

Vas passar llavors davant un carreró que conduïa a Sant Nicolau i t'hi vas sentir atreta. Aquella era la catedral de la teua ciutat, amb aquella façana que tu trobaves llisa i grisenca, sense gràcia. Mentre hi entraves, un lleu estremiment et recorregué de cap a peus. L'ampla nau de pedra semblava acollir-te amorosament. Quin silenci tan profund! No hi havia gairebé ningú i tot el que veies t'encomanava una dolça sensació de pau: la frescor de la penombra i de l'aigua beneïda de la pica, l'olor de les flors que es confonia amb la dels ciris que cremaven als peus del Crist dels frares. Et vas senyar. Al final de la nau, ben alta, damunt un globus blau voltat de núvols, seia la Mare de Déu del Remei, doblement coronada, amb la vara d'alcaldeessa honorària de la ciutat i els ulls clavats en un sofriment llunyà. Un poc més avall, darrere l'altar on es feien les misses, hi havia sant Nicolau, protegit per un vidre dels cigrons de les xiques casadores, amb el seu bàcul de bisbe, el llibre i les tres pomes d'or. T'havies agenollat. El tremolor que t'havia pres feia un moment havia tornat: per què et colpia tant aquella serenitat?, i per què aquella pena i aquella necessitat que algú et confortara? No resaves. Et calia, encara no ho sabies ben bé, posar ordre dintre teu. Havien passat dos anys i no havies soterrat el teu pare, la teua mare era per a tu un pou de culpes, i veies el món, les normes, els costums, tot contra tu; sabies, això sí, que no havies aconseguit la fredor mínima per a calmar aquell desfici que no et deixava. Vas mirar la imatge de la Mare de Déu amb els

mateixos ulls d'angúnia que ella tenia i et vas assossegat a poc a poc. En eixir, pensares que aquella visita t'havia fet bé i que hi tornaries cada dimecres.

Dues dones entraren sorollosament a la botiga, rient i parlant a crits. Les coneixies de temps. Eren velles clientes, difícils i xafarderes. Vas deixar ben apiladets a la vora del taulell, sense sobresortir-ne i alineats al mil·límetre, els catàlegs de la moda tardor-hivern del setanta-cinc. Somrigueres amb desgana, tot pensant que l'any que ve, si el senyor Sirvent tenia raó, ja no existiria la botiga i tu no series allí per fer-los bona cara, a aquelles dones, i elles se'n recordarien, de tu, i dirien sense pena: «oi, la pobra, quina llàstima!». I tu mantenies el somriure mentre per la porta del carrer seguien entrant la pols i la calor de la vesprada de setembre.

Ja fosquejava quan arribares al teu carrer. Amb els llums acabats d'encendre, sense sol ni piuladissa d'ocells, el vas veure tal com era: un passadís encofnat entre dos carrers que desembocaven a l'avinguda, la via principal amb palmeres i nom de rei castellà. Quan t'aturares per obrir la porta de la teua casa, sabies que et costaria pujar l'escala, els tres pisos, perquè estaves desfeta. Així que hi entrares, t'investí una olor d'humitat barrejada amb una llunyana fortor d'albellons. «Tindrem llevantada», et vas dir. Feia temps que pensaves que aquell casalot era com un ésser viu que oferia sentors i sorolls que només tu entenies. Tu sabies els cruixits de les vorades de fusta dels esglaons quan s'acostava l'estiu, les olors acres poc abans de les pluges, senties els marrameus dels gats a l'hivern i t'inquietava aquell soroll que recorria l'edifici de dalt a baix, com una

pedra que caiguera per la canalera, durant les ventades de març.

Al primer pis se sentien les veus de Magdalena i de Maria Assumpció bonegant la seua mare que caduquejava i feia criaturades. Al segon pis, el silenci. No hi vivia ningú d'ençà de la mort de Dolorettes, la viuda del carter. Per què l'havia comprat Magdalena, aquell pis, et preguntaves, si ni tan sols el trepitjava? Tot éreu dones en aquella casa. Recordares la brofegada del senyor Rosselló, «la casa d'Amèlia és un figuerar perquè»..., tan celebrada per les teues antigues companyes.

En ser que obrires la porta, la teua mare t'isqué a l'encontre eufòrica: aquella vesprada havien vingut Maria Elisa i els xiquets, i tot seguit s'arrancà a contar-te, satisfeta, les entremaliadures dels teus nebots. «El Tomàs, fet un homenet; i el Quico, Senyor, quina mala pell!». I que el teu cunyat, havia dit Maria Elisa, cada dia se'l miraven al banc amb més bons ulls i que qualsevol dia el farien cosa. I t'ho contava i es feia aire, excitada, amb el ventall negre que li penjava del coll amb una cadeneta de plata. I parlava i et semblava que amb l'aire del ventall augmentava la força de les seues paraules i te les llançava a la cara. Va arribar el moment en què no te l'escoltaves: havia fet calor i encara en feia, i les teues plantes del terrat necessitaven un regó. Continuava parlant, però ara s'havia allunyat i des de la porta que s'obria al balcó, amb el ventall, com una reina amb el seu ceptre, assenyalaria les persianes. Et mirava amb el nas arrufat. «Les persianes, Amèlia, que ens ofeguem». Vas fer cap al balcó, vas aixecar les persianes, una per una, i les passares per fora de la barana de ferro.

Una frescoreta inapreciable travessà la casa mentre ta mare, acabada una queixa que no escoltaves, afeigia: «Ha pujat Magdalena per dir-me que han llogat el pis i que demà o despús-demà tindrem veïns nous».

En acabat de sopar, vas pujar a regar les teues flors. A penes entrar al terrat, vas sentir que les penes del dia s'esvaïen com el fumerol d'un foc llunyà i que molt de pressa et retornava la il·lusió: el teu terrat era un jardí, un jardí perfumat i misteriós amb claror de lluna vella i cantoria de grills. Vas fer de seguida cap a la balustrada, des d'on els gessamins i els geranis es precipitaven al carrer. Quin goig vessar l'aigua, molt a poc a poquet, damunt la terra seca! Notaves llavors que l'olor dels gessamins s'intensificava com si t'ho agraïren. Després, plantades en gerres de fang, venien les mare-selves, cobrint de verd i didalets grocs la paret de davant la porta de l'escala; tot seguit, el racó de les alegries, de careta redona i vermella; i a l'altre costat, al lloc més arrecerat del terrat, hi havia les clavellineres i els testos de les roses, fines i distingides com princeses. N'estaves orgullosa, de les teues plantes. Aquelles flors eren la teua manera de lluitar contra la lletjor que et voltava. El teu carrer no era bonic, bé que ho sabies, però gràcies a tu seria el més perfumat de la ciutat i la teua casa seria coneguda com la casa de les flors.

Vas repenjar-te sobre la balustrada per mirar la nit. No feia molta claror amb aquella lluneta minvant i el cel era una polsimada d'estreles. Feia uns anys, per damunt les cases de davant veies els plomalls de les palmeres de l'avinguda i alguns dels edificis importants, i un poc més avall, un bocinet dels arbres de la plaça dels coloms, amb l'estàtua d'un

home que no sabies qui era. Ara tot això t'ho amagava l'edifici d'enfront, nou i dessubstanciat, amb balcons menudets com gabietes de canaris. Tancares els ulls per gaudir del moment, per imaginar que t'agradaria poder veure la plaça de correus, d'arbres grans i esponerosos, amb la font de la dona que llança aigua a un dimoni de peu forcat; i el bellíssim passeig vora mar amb les quatre fileres de palmeres que planten cara al llevant, i els llums arrengrerats del port reflectint-se, amb aquella màgia, damunt l'aigua quieta. No podies veure això, però entre el perfum de les teues flors eres capaç de distingir l'aroma de la mar que pujava amb la brisa; llavors t'imaginaves la remor de les ones de la platja, l'arena daurada i suau amb una randa de bromera fina i, ja remuntant, veies la muntanya blanca i erma on el vent havia esculpit el perfil d'un moro, i l'edifici de l'ajuntament amb les dues torres i l'enorme rellotge tocant les hores; després, en un vol, pujaves Rambla amunt entre edificis gegantins, i tot seguit t'extasiaves amb l'olor dels tarongers bords de la plaça del Teatre, i ja t'afanyaves, amb la imaginació, per davall les columnes de l'edifici, tot de pedra, perquè et feien por els soldats que feien guàrdia al Govern Militar amb la baioneta calada, i t'endinsaves pel carrer de la botiga, i en fer-ho és com si ja sentires el «Christus vincit» de Nostra Senyora de Gràcia, i miraves de lluny la font de la plaça dels Cavalls, tan esvelts entre els brolladors, mentre travessaves l'avinguda de les palmeres fins a la teua casa, on t'acompanyaven les teues flors i la teua mare. I sabies que baixaries de seguida a casa i que passaries els dos forrellats i la cadeneta, i que encendries el llumet de l'Avemaria, i que abans de

gitar-te hauries d'esforçar-te per no mirar davall el llit perquè de vegades et feia por que hi haguera algú, i que t'adormiries tot resant.

L'endemà de bon matí et van despertar el soroll d'un camió i la pudor d'una fumassa que empudegava l'habitació. Des del balcó vas veure que una camioneta de mudances s'encamellava damunt la voravia llançant nuvolades de fum negre. Vas indignar-te. No t'agradaven els canvis i encara menys quan es feien tan de mala manera i amb aquell enrenou; tu, que sempre havies pensat que la gent hauria d'anar pel carrer de puntetes! Veïns nous! Per a què els volieu? Però el desgavell ja havia començat i tu no hi podies fer res. Damunt de tot, com havies endevinat el dia anterior, bufava una llevantada fortíssima i la casa era a primera hora una volior de cortines que t'afanyares a eliminar tancant els balcons i les finestres.

Quan baixares per anar-te'n a la botiga, l'entrada de la casa era una confusió de mobles, caixons i paquets. Vas mirar contrariada aquell desori mentre davallaves, arrapada a la paret, entre homenots suosos que cridaven i t'advertien compte, però encara et va desagradar més comprovar que els mobles eren vells i atrotinats. Guanyares el carrer com qui escapa d'una catàstrofe. Fora, vora el camió, una dona jove amb un xiquet al coll donava instruccions. Vas examinar-la d'una ullada: era bonica i un poc més baixeta que tu, i duia un vestit de robeta barata, molt ample. On devia ser el seu marit?, pensares, això era faena d'homes. Et somriugué a tall de disculpa, quina cara